

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ**COMPLIANCE WITH THE PRINCIPLE OF LEGALITY DURING A SEARCH**

**Волошина В.К., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»**

**Шилін Д.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»**

Стаття присвячена дослідженню дотримання принципу законності під час проведення такої слідчої (розшукової) дії, як обшук. Здійснення обшуку слід вважати важливим елементом розслідування кримінального правопорушення в межах кримінального провадження, оскільки саме завдяки проведенню слідчих (розшукових) дій створюється та укріплюється доказова база, яка сприяє належному та ефективному встановленню істини у справі та притягнення до відповідальності винної особи. З урахуванням того, що за своєю природою обшук супроводжується проникненням у володіння особи, а отже, характеризується певним обмеженням прав людини, здійснення такого обшуку має відбуватися виключно в межах чинної правової бази, тобто з дотриманням принципу законності. Законність у проведенні обшуку у вузькому розумінні стосується самої процедури здійснення обшуку, передбаченої кримінальним процесуальним законодавством, тоді як широкий зміст законності полягає у внутрішньому ставленні суб'єкта проведення обшуку до нього, який своєю чергою проявляється через дотримання передбаченої законодавцем процедури, намагання здійснити обшук за максимально зручних умов для іншої сторони та уникнення будь-яких обмежень її прав.

У статті проаналізовано основні положення кримінального процесуального законодавства, через які слідчий, прокурор забезпечують законність проведення обшуку. Виокремлено наслідки порушення принципу законності, які полягають, зокрема, у визнанні доказів недопустимими, визнанні здійснення обшуку втручанням у приватне життя та констатації факту порушення положень Конвенції з прав людини та основоположних свобод. Встановлено двосторонній зв'язок між принципом законності та ефективністю здійснення досудового розслідування. Акцентовано на тому, що досягнення абсолютної законності можливе лише у випадку належної поведінки під час проведення обшуку як сторони обвинувачення, так і сторони захисту. Запропоновано розширити усталені норми законності шляхом закріплення на законодавчому рівні підстав проникнення у володіння особи з метою обшуку без попереднього отримання ухвали слідчого судді.

Ключові слова: законність, слідча (розшукова) дія, обшук, втручання у приватне життя, дотримання прав людини.

The article is devoted to the study of compliance with the principle of legality in conducting such an investigative action as a search. The search should be considered as an important element in the investigation of an offense in criminal proceedings, as the evidence base is created and strengthened through the search, which contributes to the proper and effective establishment of the truth and prosecution of the perpetrator. Given that the nature of the search is accompanied by intrusion into someone else's possession, and therefore characterized by a certain restriction of human rights, such a search should take place exclusively within the existing legal framework, i.e. in compliance with the principle of legality. Legality of a search in the narrow sense refers to the search procedure provided by criminal procedure law, while the broad meaning of legality lies in the internal attitude of the search party to him, which in turn is manifested through compliance with the procedure provided by the legislator, so the search has to be carried out under the most convenient conditions for the party under the search and any oppression of the rights should be avoided.

The article analyzes the main provisions of the criminal procedure legislation, through which the investigator and the prosecutor ensure the legality of the search. The consequences of the violation of the principle of legality are highlighted, which are, in particular, the recognition of evidence as inadmissible, the recognition of the search as an invasion of privacy and the finding of a violation of the Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms. A two-way connection has been established between the principle of legality and the effectiveness of the pre-trial investigation of criminal proceedings. Emphasis is placed on the fact that the achievement of absolute legality is possible only in the case of proper conduct during the search of both parties the prosecution and the defense. It is proposed to expand the established rules of legality by enshrining at the legislative level the grounds for entry into a person's possession for the purpose of a search without first obtaining the decision of the investigating judge.

Key words: legality, investigative search, search, invasion of privacy, observance of human rights.

Постановка проблеми. У межах здійснення досудового розслідування важливу роль відіграє дотримання положень та норм законодавства, зокрема в межах прав та свобод людини. Особливої уваги таке дотримання заслуговує під час здійснення слідчих (розшукових) дій, оскільки ці дії пов'язані з певним обмеженням прав людини, яке, безумовно, має відбуватися в чітко встановлених межах та у встановленому законом порядку, тобто здійснюватися за неухильного забезпечення дотримання принципу законності кримінального провадження.

Так, згідно з частиною 1 статті 9 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, Кримінального процесуального кодексу, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства [1].

Водночас, щоб здійснення кримінального провадження було законним, уповноважені державні органи та посадові особи повинні не лише чітко додержуватися вимог кримінального процесуального законодавства (а для забезпечення цього необхідно знати назване законодавство, правильно його розуміти (тлумачити), адекватно застосовувати), а й володіти належним інструментарієм законного застосування цього законодавства (щоб забезпечити ефективне виконання завдань кримінального провадження в межах наданих повноважень) [2, с. 170].

Не винятком у дотриманні принципу законності є і проведення обшуку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Характеризуючи сучасний стан наукової розробки цієї теми, слід виділити праці таких науковців: Ю.П. Аленіна, І.В. Глов'юк, Ю.М. Грошевого, Т.М. Добровольської, Л.В. Карабут, А.М. Колодія, О.П. Кучинської, Л.М. Лобойка, В.Т. Маляренка, О.Р. Михайленка, М.М. Михеєнка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила, О.Г. Яновської та інших вчених. Проте досить багато питань застосування норм чинного

кримінального процесуального законодавства залишаються дискусійними та потребують певного дослідження. Під час дослідження була детально розглянута національна судова практика та практика Європейського суду з прав людини.

Мета статті – дослідження реалізації принципу законності під час проведення обшуку.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до частини 1 статті 234 КПК України, обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке здобує у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [1].

Таким чином, обшук слід вважати вагомим складовою досудового розслідування, яка дозволяє вирішити чимало питань, що мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні та належної підготовки його до судового розгляду, у зв'язку з чим дотримання засад законності під час проведення обшуку є однією з гарантій справедливого та ефективного розслідування правопорушення.

Принцип законності під час здійснення обшуку слід вважати об'ємною категорією, яка проявляється в багатьох аспектах дій як сторони обвинувачення, так і сторони захисту, оскільки дотримання законності, тобто чинних норм відповідного загального та профільного законодавства, потребує узгодженої співпраці всіх сторін кримінального провадження. Тільки за такого взаємного дотримання вимог законодавства можна говорити про всебічну та беззастережну реалізацію законності. Однак, справедливо зважаючи на те, що сторона обвинувачення при здійсненні обшуку є більш уповноваженою стороною, вимоги до дотримання принципу законності перш за все стосуються саме її.

Проте на практиці сторона обвинувачення дуже часто нехтує цими приписами. Частина 1 статті 235 Кримінального процесуального кодексу вказує на те, що ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні прокурора, слідчого, надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз. На практиці виникають такі ситуації, коли слідчі провадять обшук за однією ухвалою декілька разів. Так, слідчий слідчої групи СУ КР ГСУ ФР Міністерства доходів і зборів України проводив обшук на підприємстві на підставі ухвали слідчого судді 12 вересня 2014 р., не завершивши обшук у цю ж добу, слідчий призупинив обшук та покинув територію підприємства. Надалі, а саме: 13 вересня 2014 р., 15 вересня 2014 р., 16 вересня 2014 р., 17 вересня 2014 р., 18 вересня 2014 р., на підставі тієї ж ухвали слідчого судді про обшук проведено ще п'ять обшуків на цьому ж підприємстві та за цією ж адресою з тих мотивів, що обшук не вдалося завершити в один день. Після проведення цього обшуку слідчий звернувся до слідчого судді з клопотанням про арешт тимчасово вилученого майна. Однак слідчий суддя відмовив слідчому у задоволенні клопотання про арешт тимчасово вилученого майна з вказаних нижче підстав. Відповідно до частини 1 статті 235 КПК України, ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз. Зазначена норма закону закладена у зміст КПК України з метою усунення можливих порушень прав та законних інтересів осіб, у яких проводиться обшук. Закон особливо підкреслює, що ухвала надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз, а тому є неприпустимим проведення на підставі однієї ухвали слідчого судді декількох обшуків (декількох проникнень), зокрема й продовження обшуку одного й того самого об'єкта, оскільки відповідний обшук вважатиметься таким, який проведено без дозволу та судового контролю з боку суду. Слідством проведено обшуку на території товариства 12 вересня 2014 р., 13 вересня

2014 р., 15 вересня 2014 р., 16 вересня 2014 р., 17 вересня 2014 р., 18 вересня 2014 р. Вилучення речей та документів, про арешт яких ставиться питання, проведено в дні, наступні після проведення першого обшуку. Тобто вилучення речей проведено під час обшуку, дозвіл на який не надавався слідчим суддею, а отже, вказані речі не можуть мати у цьому кримінальному провадженні статус допустимих речових доказів та не підлягають арешту в порядку статей 167, 170 КПК України [3].

Ще одним яскравим прикладом є ухвала слідчого судді Дарницького району м. Києва від 21 вересня 2019 р., в якій суддя зазначив таке: згідно з протоколом обшуку від 2 серпня 2018 р., під час вчинення відповідної процесуальної дії слідчим була оголошена перерва, слідча дія була відновлена наступного дня о 16.00. Слідчий суддя вважає дії слідчого такими, що не узгоджуються з вимогами кримінального процесуального закону, оскільки проникнення до приміщення на підставі ухвали слідчого судді можливо лише один раз, з огляду на зазначене нижче. Проникнення у контексті обшуку означає потрапляння всередину житла чи іншого володіння особи і в кримінальній процесуальній діяльності пов'язане з подальшим проведенням певних процесуальних дій, а тому у разі залишення (виходу) за межі житла чи іншого володіння особи проникнення слід вважати закінченим, і для продовження обшуку необхідно отримати нову ухвалу слідчого судді. За нормами КПК у чинній редакції у разі залишення особою, яка проводить обшук, обшукуваного житла чи іншого володіння особи, продовжувати обшук на підставі тієї самої ухвали слідчого судді неправомірно [4].

Основна складова принципу законності в межах здійснення обшуку полягає в дотриманні встановленої кримінальним процесуальним законодавством процедури. Так, відповідно до частини 2 статті 234 КПК України обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді місцевого загального суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, а у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду – на підставі ухвали слідчого судді Вищого антикорупційного суду. Водночас така ухвала, на виконання вимог частини 3 вказаної статті, має бути постановлена в результаті розгляду відповідного клопотання слідчого за погодженням із прокурором або прокурора, яке обов'язково має містити, зокрема, відомості про підстави для обшуку.

Отже, в зазначеному аспекті дотримання законності проявляється в наявності двох процесуальних документів: належним чином оформленого та поданого клопотання уповноваженого суб'єкта та вмотивованої ухвали слідчого судді. Варто зауважити, що важлива не просто їх наявність, а відповідність їхнього змісту вимогам, встановленим законодавством, та балансу інтересів, що випливають із суті вчиненого правопорушення (пропорційність вчиненого правопорушення та здійснюваних слідчих (розшукових) дій).

Детальна регламентованість імперативного способу отримання дозволу на проведення обшуку пов'язана з тим, що обшук як слідча (розшукова) дія перебуває на межі з втручанням в особисте життя особи, що включає зокрема недоторканість житла чи іншого володіння особи, закріпленого в статті 13 КПК України. Тобто недотримання законності під час проведення обшуку автоматично має наслідком порушення недоторканості житла особи та її особистого життя, що, зокрема, зустрічають супротив Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Так, у справі «Володимир Полішук та Світлана Полішук проти України» ЄСПЛ визнав за Україною порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка передбачає право на повагу до приватного та сімейного життя, через низку подій, що були спричинені незаконністю проведення обшуку квартири заявників, зумовленою відсутністю належних підстав для такого обшуку [5].

Вважаємо виправданим з точки зору принципу законності під час проведення обшуку положення про те, що суд відмовляє у задоволенні клопотання про обшук, якщо не буде доведено, що за встановлених обставин обшук є найбільш доцільним та ефективним способом відшукування та вилучення речей і документів, які мають значення для досудового розслідування, чи встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб, а також заходом, пропорційним втручанням в особисте і сімейне життя особи.

Справа в тому, що обшук можна вважати певним обмеженням прав людини, а будь-яке обмеження прав має бути виправданим та перебувати в площині закону і здорового глузду. Тобто, проведення обшуку має бути таким заходом, який доцільний у кожному окремому випадку, оскільки очікуваний результат обшуку має перевищувати втрати особи, володіння якої він стосується, та таким, що без його проведення не можливо досягти поставлених цілей кримінального провадження.

Обов'язок слідчого судді відмовити у задоволенні клопотання щодо проведення обшуку із вказаної вище підстави говорить про неухильне дотримання принципу законності, яке в цьому випадку полягає у співставленні наслідків втручання в особисте життя, а саме порушення недоторканості володіння (тобто прав особи, непорушність яких гарантується Конституцією України, міжнародними договорами тощо), та потреб досудового розслідування кримінального провадження.

Відображення принципу законності також проявляється в тому, що всі дії чи бездіяльність суб'єктів, задіяних у процедурі провадження обшуку, мають бути максимально направлені на реалізацію принципу законності в його найвищому прояві – дотриманні прав людини.

Слідчий, прокурор, що провадять обшук, повинні провести його так, щоб не було допущено жодних порушень прав і законних інтересів особи. Лише ці посадові особи мають право в межах своєї компетенції ухвалювати процесуальні рішення по суті проведення обшуку та зобов'язані забезпечувати права й законні інтереси особи. Особлива значущість цих обов'язків визначена тим, що реалізацію особою процесуального права здійснюють саме через відповідну дію слідчого, що й становить його обов'язки [6, с. 123].

На нашу думку, значним упущенням законодавця є відсутність чітко регламентованих підстав проведення обшуку без ухвали слідчого судді. За загальним правилом проникнення до житла чи іншого володіння особи з метою здійснення обшуку дозволяється за умови наявності відповідної ухвали слідчого судді, однак частиною 3 статті 233 КПК України встановлено, зокрема, що слідчий, дізнавач, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. Проникнення у житло з конкретною метою обшуку чинним законодавством не передбачено.

Однак у деяких випадках необхідність проведення обшуку виникає через об'єктивні обставини, які не втискаються в рамки, передбачені вказаною вище нормою. У такому випадку перед слідчим, дізнавачем, прокурором постає нагальне питання щодо здійснення обшуку без відповідного дозволу, але з урахуванням потреб кримінального провадження.

Для максимального забезпечення принципу законності в таких випадках пропонуємо передбачити законодавчо вичерпний перелік випадків, коли обшук у володінні особи дозволяється без ухвали слідчого судді, однак із подальшим негайним обов'язковим її отриманням.

Так, проникнення у володіння особи без ухвали слідчого судді може себе виправдати у випадках, коли зволікання з обшуком може мати наслідком втрату доказів або

їх приховування, або коли негайне здійснення обшуку зумовлене необхідністю припинення чи попередження злочинних діянь.

На практиці трапляються випадки, коли слідчі, проникнувши до житла в порядку статті 233 КПК та провівши там обшук, несвоєчасно звертаються до слідчого судді після проведення цього обшуку з відповідним клопотанням, що надалі зумовлює недопустимість доказів, які були отримані в ході цієї слідчої (розшукової) дії.

Так, Верховний Суд у своїй постанові зазначив, що до постановлення ухвали слідчого судді слідчий, прокурор має право увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. У такому випадку прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді. Із зазначеним клопотанням слідчий звернувся до слідчого судді лише 26 липня 2017 року, хоча сама слідча дія була проведена 12 липня 2017 р., тобто зі значним пропуском, встановленого статтею 233 КПК, «невідкладного» строку для звернення з клопотанням про проведення обшуку. Як визначено законодавцем у кримінальному процесуальному законі, «невідкладні» процесуальні строки – це такі строки, протягом яких учасники провадження мають право на вчинення певних дій, а у разі, якщо втрачений визначений законом час, вони втрачають можливість вчинити відповідну процесуальну дію. Ці строки встановлюються в інтересах швидкості здійснення кримінального провадження і повинні бути нетривалими. Таким чином, колегія суддів вважає, що закінчення встановленого законом «невідкладного» строку тягне за собою втрату того процесуального права, здійснення якого було зумовлено цим строком, і з його спливом процесуальні дії не зможуть набути законної сили і не потягнуть відповідних правових наслідків. Таким чином, встановлені внаслідок цієї процесуальної дії докази є недопустимими й такими, що не можуть бути використані при прийнятті процесуального рішення [7].

Аналіз кримінального процесуального законодавства дає змогу зробити висновок, що принцип законності також проявляється у вказаному нижче:

- проведення обшуку в час, коли заподіюється найменша шкода звичайним заняттям особи, яка ними володіє, якщо тільки слідчий, прокурор не вважатиме, що виконання такої умови може істотно зашкодити меті обшуку;
- відсутність права заборони учасникам обшуку користуватися правовою допомогою адвоката або представника на будь-якому етапі такого обшуку;
- забезпечення схоронності майна, що знаходиться у житлі чи іншому володінні особи, та неможливість доступу до нього сторонніх осіб;
- проведення обшуку в обсязі, необхідному для досягнення мети обшуку;
- здійснення фіксації обшуку за допомогою аудіо-та відеозапису.

Існують випадки, коли правоохоронці намагаються провести обшук під виглядом огляду місця події, для подальшого використання отриманих доказів у кримінальному провадженні. Однак така практика є хибною, про що зазначає зокрема і Верховний Суд.

Суд першої інстанції встановив, що слідчий у присутності понятих ОСОБА_5 та ОСОБА_4 у приміщенні службового кабінету відділення поліції на станції «Фастів» провів огляд місця події, у ході якого під час поверхневого огляду ОСОБА_1 у нього у присутності двох понятих було виявлено згорток із фольги, в якому містився поліетиленовий пакетик із порошкоподібною речовиною білого кольору, зовні схожою на амфетамін. Як пояснив ОСОБА_1, цей згорток він знайшов у смт. Борова біля

залізничної платформи та зберігав для власного вживання без мети збуту. Суд проаналізував у вирокі вимоги частини 1 статті 237 КПК, за змістом якої огляд місцевості, приміщення, речей та документів проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення. Проведення огляду особи положеннями цієї статті не передбачено. Відповідно до статті 209 КПК особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою. Згідно з вимогами частин 1, 3, 4 ст. 208 КПК уповноважена особа має право затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, якщо ця особа застала на місці вчинення злочину, та може здійснити обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених ч. 7 ст. 223 і ст. 236 КПК. Уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування відповідно до положень статті 213 КПК, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені КПК. Згідно зі статтею 86 КПК доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом. Недопустимий доказ не може бути використаний у прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посылатися суд під час ухвалення судового рішення. У пунктах 3, 4 частини 2 статті 87 КПК передбачено, що суд зобов'язаний визнати істотними порушеннями прав людини і основоположних свобод, зокрема порушення права особи на захист та отримання показань чи пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань та не відповідати на запитання, або їх отримання з порушенням цього права. Таким чином, суд першої інстанції з'ясував, що слідчий під виглядом проведення огляду місця події фактично здійснив особистий обшук ОСОБА_1, під час якого в нього було вилучено речовину білого кольору, зовні схожу на амфетамін, чим порушив вимоги процесуального закону, якими не передбачено можливості проведення такої слідчої дії до внесення до ЄРДР відомостей про скоєне кримінальне правопорушення. Крім того, суд першої інстанції врахував показання обвинуваченого ОСОБА_1, який у судовому засіданні пояснив, що працівники поліції після того, як він показав їм знайдений згорток, одягли на нього кайданки, посадили до автомобіля та повезли до лінійного відділу поліції на станції «Фастів», де завели його до кабінету слідчого. Упродовж усього часу ОСОБА_1 залишався поруч з працівниками поліції спочатку в автомобілі, а потім у кабінеті слідчого і не міг вільно пересуватись. При цьому суд установив, що затримання ОСОБА_1 у порядку статті 208 КПК не проводилося, протокол його затримання не складався, процесуальні права не роз'яснювалися, а отже, фактичний обшук був проведений із грубим порушенням вимог кримінального процесуального закону. За таких обставин суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про те, що протокол огляду місця події, в якому відображено вилучення у ОСОБА_1 порошкоподібної речовини білого кольору, здобуто з істотним порушенням вимог кримі-

нального процесуального закону, встановлених нормами статей 208 і 214 КПК, у зв'язку з чим такий доказ належить визнати недопустимим [8].

Принцип законності перебуває у взаємному двосторонньому зв'язку з ефективністю досудового розслідування, оскільки вказані поняття синхронно породжують та перебувають під прямим впливом одне одного.

Так, на думку Г.М. Мамки, складниками ефективного проведення слідчої (розшукової) дії у житті є:

- 1) уникнення обставин, які можуть заподіяти шкоду (органи розслідування мають не лише точно виконувати поставлені завдання, а й усвідомлювати, яких дій не можна робити, повинні ретельно обмірковувати, урівноважувати ризики та прогнозувати настання потенційної шкоди від своїх дій, а також визначати дії щодо врегулювання ситуації в разі завдання шкоди);
- 2) дотримання мінімальних стандартів (працівники органів розслідування мають приймати рішення щодо проведення слідчої дії з обачністю і врахуванням ризиків; будувати будь-яку взаємодію з особами, які мають стосунк до події, лише після відповідної оцінки ризиків; здійснювати повний контроль за розслідуванням);
- 3) дотримання неупередженості та об'єктивності;
- 4) дотримання власної компетенції;
- 5) зосередження уваги на інформації/доказах;
- 6) належне протоколювання (фіксування);
- 7) запровадження організації та планування в розслідуванні;
- 8) дотримання належного порядку зберігання та передачі речових доказів;
- 9) дотримання власних внутрішніх інструкцій, які деталізують, розтлумачують підстави та порядок виконання тих чи інших процесуальних актів, забезпечують правову системність у роботі органів досудового розслідування [9, с. 257–264].

Сукупність вказаних складових забезпечує формування принципу законності під час проведення обшуку в його масштабному розумінні, а саме в аспекті психологічного ставлення уповноваженого суб'єкта до вчинюваної слідчої (розшукової) дії. Дотримання законності багато в чому залежить від правової культури та обізнаності представника сторони обвинувачення, що, як наслідок, проявляється у його зовнішній поведінці. Звідси й випливає процесуальна законність слідчої (розшукової) дії, яка полягає у прямому дотриманні норм законодавства.

Отже, принцип законності у стадії досудового розслідування можна визначити як правове положення, яке виражає вимогу точного та неухильного додержання норм кримінального процесуального права усіма суб'єктами цієї стадії під час здійснення кримінальної процесуальної діяльності.

Чинний КПК встановив жорсткі вимоги щодо допустимості доказів, відповідно до яких будь-який доказ, отриманий із порушенням порядку, передбаченого КПК, внаслідок істотного порушення прав і свобод людини, визнається недопустимим та не може бути використаний у прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посылатися суд, ухвалюючи судові рішення. А отже, під час проведення слідчих (розшукових) дій, які є основним способом збирання доказів у кримінальному провадженні, значно підвищуються вимоги щодо законності їх проведення, дотримання прав і законних інтересів не тільки осіб, які беруть у них участь, а й тих осіб, права та законні інтереси яких можуть бути обмежені або порушені під час їх проведення [10, с. 159].

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року / Верховна Рада України. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Мамка Г.М. Щодо реалізації загальноправового принципу законності в кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 4. С. 169–172.
3. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 13 жовтня 2014 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/41798446>

4. Ухвала Дарницького району м. Києва від 21 вересня 2019 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77738726>
5. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Володимир Поліщук та Світлана Поліщук проти України» від 30 жовтня 2010 року. *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_822#Text.
6. Дульський Забезпечення стороною захисту дотримання прав та законних інтересів учасників проведення обшуку : дис. ... докт. юр. наук. Київ, 2020. 275 с.
7. Постанова Верховного Суду від 26 листопада 2019 року у справі № 310/4839/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86162670>.
8. Постанова Верховного Суду від 21 січня 2020 року у справі № 381/2316/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87179214>
9. Мамка Г.М. Засади кримінального провадження: наукові та правові основи : дис. ... докт. юр. наук. Київ, 2019. 478 с.
10. Федченко В.М. Окремі питання правової регламентації обшуку. *Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи. Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції*. Ч. 1. Київ, 2017. С. 157–159.